

van deze gelegenheid gebruik de plaatselijke verloskundige en huisartsen te complimenteren. Een voorbeeld dat navolging verdient!

Eindhoven, januari 1981

J. H. J. M. MEUWISSEN
E. J. P. LOMMEN

De collegae LOMMEN en MEUWISSEN (1980) hebben in de jaren zeventig in Z.O.-Brabant een epidemische uitbreiding waargenomen van icterus neonatorum bij voldragen kinderen. Was het aantal voldragen kinderen met icterus neonatorum dat werd opgenomen in het St. Josephziekenhuis te Eindhoven vóór 1971 steeds minder dan 20 per jaar, in 1971 bedroeg dit aantal 30 en in de daaropvolgende jaren trad een vrijwel voortdurende stijging op, tot 119 per jaar in 1978 en 1979 (LOMMEN en MEUWISSEN tabel 4). In de 6 jaar van 1964 t.m. 1969 werden 85 kinderen met icterus neonatorum opgenomen, in hetzelfde aantal jaren van 1970 t.m. 1975 waren dit niet minder dan 320 kinderen. Een verklaring voor deze toename kunnen de auteurs niet geven, zij constateren deze slechts.

Door een gelukkige coincidentie – zo moeten wij de gedachtengang van Lommen en Meuwissen wel interpreteren – werd in het jaar voorafgaande aan dat waarin de epidemische uitbreiding van icterus neonatorum begon (1970), een nieuwe therapie voor deze aandoening ingevoerd, de fotherapie. In de periode 1970 – 1975 werden 320 voldragen kinderen daarmee behandeld. Dank zij deze therapie gelukte het het aantal wisseltransfusies bij voldragen kinderen in de periode 1970 t.m. 1975 niet of nauwelijks te doen stijgen in vergelijking met de daaraan voorafgaande periode (LOMMEN en MEUWISSEN, tabel 3).

Of zou wellicht ook een andere, eenvoudiger interpretatie van deze cijfers mogelijk zijn? Laten wij tabel 3 van Lommen en Meuwissen eens vergelijken met onze tabel 1 (DE LEEUW en TREFFERS 1980) over het aantal wisseltransfusies bij voldragen pasgeborenen in twee perioden, vóór en na de invoering van fotherapie. Bij ons veranderde de frequentie van wisseltransfusies nauwelijks, ondanks het behandelen van vele kinderen met fotherapie. (Ook bij ons werden na de invoering van de fotherapie meer kinderen met icterus op de afdeling neonatologie opgenomen.) Bij Lommen en Meuwissen steeg de frequentie van wisseltransfusies in zeer geringe mate, van 34 in de eerste periode tot 39 in de tweede, ondanks het feit dat in de tweede periode 320 kinderen fotherapie kregen. De cijfers uit Eindhoven komen dus overeen met de onze, en bevestigen onze stelling dat fotherapie bij voldragen pasgeborenen de frequentie van wisseltransfusies niet of nauwelijks beïnvloedt. Het opmerkelijke verschijnsel dat uit de cijfers van Lommen en Meuwissen zo duidelijk naar voren komt (en dat overeenstemt met onze eigen ervaring) is: tegelijk met het introduceren van een nieuwe therapie komt het patiëntenaanbod voor die therapie. Dit aanbod neemt gestadig toe, onafhankelijk van het antwoord op de vraag of de therapie naar objectieve maatstaven bezien effectief is. Het is daarom zaak een nieuwe therapie tijdig en zorgvuldig kritisch te toetsen; het medische bedrijf vertoont anders de neiging zijn werkzaamheden ongecontroleerd uit te breiden.

Literatuur: LEEUW, R. DE en P. E. TREFFERS (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 2189. – LOMMEN, E. J. P. en J. H. M. MEUWISSEN (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 2190.

Amsterdam, januari 1981

R. DE LEEUW
P. E. TREFFERS

Het is niet altijd eenvoudig om aan een goede discussie een waardig slot te breien. We zijn met de collegae De Leeuw en Treffers van mening dat een nieuwe therapie tijdig en zorgvuldig getoetst dient te worden. Van de andere kant – en daar zullen onze Amsterdamse collegae het ongetwijfeld mee eens zijn – dient men tijdig de betekenis van icterus neonatorum voor de toekomstige ontwikkeling van het kind te overwegen. De geschiedenis van het storten van giftige stoffen op vuilnisbelten heeft ons in dit opzicht het een en ander geleerd; het gif ligt er al vele jaren en we hebben ons tot nu toe niet gerealiseerd dat het gevaarlijk kon zijn.

Met het schrijven van ons artikel hadden we de bedoeling om aan de hand van een bescheiden onderzoek aandacht te vragen voor icterus neonatorum. Mede dank zij de inspanningen van De Leeuw en Treffers lijkt deze opzet geslaagd. We zijn hun voor hun inspanningen en bijdrage zeer erkentelijk.

Eindhoven, februari 1981

J. H. J. M. MEUWISSEN
E. J. P. LOMMEN

Alternatieve voedingen voor de gezonde zuigeling van 0-7 maanden

Bij het artikel van collega SWAAK (1980) zou de volgende aanvulling nuttig kunnen zijn. Voor de vrouwen die hun baby's per se geen melk willen geven, kunnen de recepten voor ontwikkelingslanden wellicht nuttig zijn. Daar is meestal geen melk beschikbaar, of ze is te duur. Goede zuigelingenvoedingen kunnen daar samengesteld worden op basis van graanproducten en peulvruchten (bonen). Voorschriften hiervoor vindt men in:

M. CAMERON en Y. HOFVANDER (1976) *Manual on feeding infants and young children*. Protein Advisory Group of the United Nations System, New York.

Dietary management of young infants who are not adequately breast-fed (1980) *Food and Nutrition Bulletin* 2 no. 3, 41.

Kindervoeding in tropen en sub-tropen. Tropische Hygiëne, Onderafdeling Voeding. Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam.

Literatuur: SWAAK, A. J. (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 1967.

Zeist, januari 1981

R. LUYKEN

Persisterende foetale circulatie, vastgesteld door echocardiografisch contrastonderzoek

Persisterende foetale circulatie (PFC) staat de laatste jaren in de belangstelling, en het is dan ook verheugend dat onlangs in het Tijdschrift hier aandacht aan werd besteed (CATS e.a. 1980). Het is echter nodig op enkele punten in te gaan.

1. Behalve hernia diaphragmatica (de chirurgische literatuur vermeldt vele goede onderzoeken op dit gebied) gaat ook een aantal medische toestanden min of meer regelmatig gepaard met PFC, zoals asfyxie, meconiumspiratie, „transient tachypnea of the newborn”, hyaliëne-membranenziekte, maar ook hypoglykemie, hypocalciëmie en neonatale shock. Het is van belang naar deze oorzaken te zoeken en ze adequaat te behandelen alvorens over te gaan tot toedienen van vasodilatoren als tolazoline. Vaak is een lichte hyperventilatie-behandeling, resulterend in afnemen